

Vergaderjaar 2016–2017

21 501-30

Raad voor Concurrentievermogen

Nr. 388

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 24 november 2016

De vaste commissie voor Economische Zaken heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Economische Zaken over de brief van 18 november 2016 over de geannoteerde agenda voor de Raad voor Concurrentievermogen van 28 en 29 november 2016 (Kamerstuk 21 501-30, nr. 387), over de brief van 30 september 2016 over het Fiche: Verordening Europese statistieken betreffende personen en huishoudens (Kamerstuk 22 112, nr. 2210), over de brief van 14 oktober 2016 over het Fiche: Verordening verlenging Europees Statistisch Programma 2018–2020 (Kamerstuk 22 112, nr. 2223), over de brief van 21 oktober 2016 over het Fiche: Mededeling Betere regelgeving; betere resultaten voor een sterkere Unie (Kamerstuk 22 112, nr. 2228) en over de brief van 24 oktober 2016 over het verslag van de Raad voor Concurrentievermogen van 29 september 2016 te Brussel en consultaties (Kamerstuk 21 501-30, nr. 385).

De vragen en opmerkingen zijn op 21 november 2016 aan de Minister van Economische Zaken voorgelegd. Bij brief van 23 november 2016 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Vermeij

Adjunct-griffier van de commissie,
Thomassen

Inhoudsopgave

I	Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
	Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie	2
	Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie	3
	Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie	4
	Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie	5
	Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie	7
II	Antwoord / Reactie van de Minister	7

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de agenda en stukken voor het schriftelijk overleg over de Raad voor het Concurrentievermogen die plaatsvindt op 28 en 29 november aanstaande. Zij hebben hierover enkele vragen.

Deze leden lezen dat Nederland de noodzaak van vergelijkbare en coherente statistische gegevens in Europa erkent. Zij sluiten zich daar bij aan. Wij kennen in Nederland een goed functionerend statistisch bureau, namelijk het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Genoemde leden vragen in hoeverre er extra eisen worden gesteld aan het CBS en hoeveel extra regelgeving dit met zich meebrengt. Is het effect van het voorstel relatief groot of klein voor Nederland in vergelijking met de statistiekbureaus van andere Europese landen? Wordt hiermee vergelijkend statistisch onderzoek in algemene zin in de EU bevorderd en daarmee het kennisniveau versterkt?

Voorts zijn de leden van de VVD-fractie verheugd met het REFIT-programma voor gezonde en resultaatgerichte regelgeving en de voortgang daarvan. Hiermee wordt ruimte gegeven aan bedrijven, met name aan het MKB. Dit levert een vermindering van kosten voor deze sector die oploopt tot miljarden. Dat betekent dat kleine ondernemers ofwel aan het eind van de maand meer geld overhouden, ofwel meer ruimte hebben om uit te breiden en meer mensen aan te nemen. Dit is waar deze leden al jaar en dag voor pleiten en het doet hen goed om te zien dat dit ook op Europees niveau in gang wordt gezet. Dit versterkt het Europese concurrentievermogen. Rest nog de vraag hoe de Minister aankijkt tegen de effecten voor de Nederlandse economie van dit programma. Wat zijn de geschatte resultaten voor Nederland in termen van lastenverlaging voor het midden- en kleinbedrijf (mkb) en in termen van werkgelegenheid?

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de interpretatieve verklaring van de Europese Commissie met betrekking tot patenten op planteigenschappen. De Europese Commissie heeft in een interpretatieve verklaring laten weten dat er geen patent mag worden verleend op natuurlijke eigenschappen van planten. Dat is een goede ontwikkeling, zeker voor land als Nederland, dat een hele sterke veredelingssector heeft. Maar er blijven ook een paar vragen en onzekerheden over. Kan de Minister aangeven dat het een concept betreft en dat de tekst nog niet geheel vaststaat? Daarnaast bestaat er de mogelijkheid om raadsconclusies over dit onderwerp aan te nemen, die de interpretatieve verklaring onderstrepen. Kan de Minister aangeven of hij dit aan wil kaarten en voor raadsconclusies wil pleiten tijdens de Raad voor het Concurrentiever-

mogen? De leden achten dit als verstandig omdat daarmee een duidelijk signaal naar het Europees beschermingsbevel (EU-richtlijn European Protection Order (EPO)) wordt gegeven. Daarnaast gaat deze verklaring vooral over artikel 4.1 van de EU-richtlijn EPO en worden de artikelen 8 en 9 niet behandeld. Hiermee kan in de toekomst opnieuw onduidelijkheid voor de sector ontstaan. Hoe schat de Minister dat in en is de Minister bereid om dit ook bij de Raad voor het Concurrentievermogen aan te kaarten?

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda. Deze leden hebben hierover nog enkele vragen en opmerkingen.

De Commissie stelt met de verordening Europese statistieken betreffende personen en huishoudens de voorkeursoptie voor, waarin de vijf huidige domeinspecifieke verordeningen zijn geïntegreerd in één enkel wetgevingsinstrument, wat op termijn kan gaan zorgen voor een betere tijdigheid en kwaliteit van sociale statistieken. Deze voorkeursoptie zou mede zorgen voor de verbetering van de efficiëntie bij de productie van sociale statistieken voor de Commissie (Eurostat), de nationale statistische bureaus en de respondenten. Echter er wordt ook genoemd dat er met deze voorkeursoptie er ook initiële implementatiekosten zijn, die voornamelijk gevolgen hebben voor de nationale statistische instituten, als gevolg van herzieningen van hun operationele processen voor productie van gegevens. Daarmee hebben deze implementatiekosten gevolgen voor de begroting van de nationale instituten voor de statistiek, en dus indirect ook voor de begrotingen van de lidstaten.

De leden van de PvdA-fractie vragen in hoeverre het voorstel over de voorkeursoptie effect heeft op het CBS? Welke gevolgen hebben deze initiële implementatiekosten voor het CBS? Wat voor gevolgen heeft deze verordening op de begroting voor het CBS, en indirect op de Nederlandse begroting? Wat is de positie van de Nederlandse kabinet over het voorkeursoptie-voorstel? In hoeverre heeft dit voorstel invloed op de onderwerpen die het CBS onderzoekt? Zullen met deze verordening de lidstaten minder invloed hebben op de inhoud van hun nationale statistische instituten?

In het fiche over de verordening verlenging Europees Statistisch Programma 2018–2020 staat dat er wel kosten aan de toekomstige uitwerking van het Europees statistisch programma zijn verbonden. Kunt u een inschatting geven van deze kosten?

Het REFIT-platform heeft als voornaamste taak om de Commissie te adviseren en te assisteren bij haar inspanningen om de kwaliteit van EU-regelgeving te verbeteren en regeldruk te verminderen. In de fiche mededeling Betere regelgeving staat dat het platform dit doet door aan de hand van suggesties van belanghebbenden, die zijn binnengekomen via een speciaal daarvoor bestemde website: «Verminder de regeldruk». Deze leden vragen of het REFIT-platform dat de Commissie adviseert en assisteert dit alleen doet op basis van de suggesties die binnenkomen via de website? Is deze speciale website de enige manier waarbij suggesties worden verzameld en de enige bron van informatie? Zo ja, acht de Minister dit wel als toereikend genoeg?

Ook staat in de fiche dat de Commissie met een nieuw voorstel komt voor een verplicht transparantieregister voor lobbyisten en stakeholders bij de EU instellingen. Wanneer verwacht de Minister dit voorstel?

De Commissie stelt dat lidstaten op grond van het IIA Beter Wetgeven de Commissie zouden moeten informeren en hun burgers uitleg zouden moeten geven wanneer zij het EU-recht in hun nationale wetgeving met aanvullende vereisten uitbreiden. Wat is de Nederlandse positie over de Commissie- aanbevelingen dat lidstaten op grond van het IIA Beter

Wetgeven de Commissie zouden moeten informeren en hun burgers uitleg zouden moeten geven wanneer zij het EU-recht in hun nationale wetgeving met aanvullende vereisten uitbreiden? Wat is het krachtenveld ten aanzien van een dergelijke meldingsplicht richting de Commissie? Welke lidstaten zijn voor een dergelijke meldingsplicht en welke lidstaten tegen?

De Commissie stelt dat het Europees Parlement en de Raad achterblijven met het uitvoeren van de effectenbeoordeling in geval van substantiële amendementen. Wat is de reden dat de Raad en het Europees Parlement achterblijven met deze effectenbeoordelingen?

Het Slowaaks EU-voorzitterschap stelt de Geoblocking-verordening voor om te zorgen dat consumenten en bedrijven die in andere EU-landen producten of diensten bestellen (online of offline) niet te maken krijgen met ongerechtvaardigde discriminatie ten aanzien van prijzen, leverings- of betalingsvoorwaarden. Het voorstel verbiedt ook het blokkeren van toegang tot websites en interfaces voor consumenten uit bepaalde EU-landen. Alle producten die vallen onder auteursrecht zijn uitgezonderd van dit voorstel. De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd naar het standpunt van de Nederlandse regering over de compromisvoorstellen van het Slowaaks voorzitterschap? Is de regering tevreden met de mate waarin deze voorstellen consumenten in staat stellen om in een andere lidstaat op zoek te gaan naar een betere aanbieding? Waarom is auteursrecht zo expliciet uitgezonderd van de werkingssfeer van deze ordening? Op de agenda van de Raad staat een discussienota van het Slowaaks voorzitterschap, waarin één jaar na de vaststelling van de EU-strategie voor de eengemaakte markt wordt teruggeblikt op de bereikte resultaten. Volgens het Slowaaks voorzitterschap blijven er ondanks alle verwezenlijkingen van de afgelopen jaren nog steeds significante economische belemmeringen bestaan, vooral op het gebied van diensten. Is de Minister tevreden met de voortgang van deze strategie voorstellen? Wat is de inbreng van de Minister op dit punt? Welke effecten verwacht de Nederlandse regering van het wegvallen van het Verenigd Koninkrijk als belangrijke medestander van Nederland op interne-marktdossiers? Welke informele allianties ontstaan er? Wat betekent dit voor de onderhandelingspositie van Nederland?

De leden van de PvdA-fractie vragen naar de voortgang van de inwerking-treding van het eenheidsoctrooi. Wat is het effect als het Verenigd Koninkrijk niet meedoet aan het eenheidsoctrooi? Wordt het hiermee lastiger voor Nederlandse bedrijven om in het Verenigd Koninkrijk octrooi aan te vragen? Hoe hoog acht de Nederlandse regering de kans dat het Verenigd Koninkrijk alsnog meedoet aan het eenheidsoctrooi? Ziet de Nederlandse regering mogelijkheden voor de ratificatie van het eenheids-octrooi, indien het Verenigd Koninkrijk na de Brexit geen deel meer uitmaakt van de Europese eengemaakte markt? Zo ja, welke?

Dit jaar nog komt er een interpretatieve verklaring van de Bio-octrooirichtlijn (98/44/EC) over de octrooieerbaarheid van plantgerelateerde uitvindingen. Deze interpretatieve verklaring heeft het doel om een aantal praktische oplossingen bieden op het gebied van toegang tot biologisch materiaal tegen redelijke voorwaarden, meer transparantie en een verbeterde samenwerking tussen het Europese Octrooi- en Kwekersrechtbureau. Kan de Minister een inschatting geven van het krachtenveld? Kan de Minister aangeven wat haar inzet is in dit dossier? In hoeverre kan het Nederlandse kwekersrecht en de veredelingsvrijstelling in stand blijven?

Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennis genomen van de agenda van de Raad voor Concurrentievermogen van 28 en 29 november. Zij hebben hierbij enkele vragen en opmerkingen.

Zij vernemen uit de geannoteerde agenda dat het voorstel van de Commissie op het gebied van geoblocking inhoudt dat verkopers niet mogen discrimineren op grond van nationaliteit, locatie of vestigingsplaats. Tegelijkertijd kent het voorstel geen leverplicht, volgens de Minister omdat dit de bedrijfsvoering van de handelaar ernstig kan hinderen. Deze leden zijn hierbij benieuwd naar hoe het Commissie-voorstel voorziet in het voorkomen van uitsluiting van nationaliteiten of vestigingsplaatsen als het gaat om de levering van goederen. Tevens vernemen deze leden hierover graag de mening van de Minister. Tot slot zijn de leden van de SP-fractie benieuwd naar de redenen om auteursrechtelijk beschermd werk uit te zonderen van het voorstel en welke gevolgen de huidige voorstellen op het gebied van auteursrecht, indien ze worden aangenomen, zullen hebben op de werking van het voorstel over ongerechtvaardigde geoblocking.

Deze leden lezen in de geannoteerde agenda dat voorbereidingen voor het Eengemaakt Octrooigerecht en de introductie van het unitair octrooi nagenoeg afgerond zijn en dat Nederland onlangs het betreffende Verdrag heeft ondertekend. Zij zijn benieuwd of het kabinet verwacht dat het verdrag spoedig wordt ondertekend door lidstaten die dit nog niet hebben gedaan, of er landen zijn die dit niet gaan doen en welke gevolgen dit kan hebben.

De leden van de SP-fractie lezen in de geannoteerde agenda dat de Ruimtevaartstrategie een innovatieve en concurrentiekrachtige ruimtevaartsector wil bevorderen en de Europese autonome toegang tot de ruimte wil versterken. Deze leden zijn benieuwd naar de wijze waarop deze twee zaken in de strategie bepleit worden, welke gevolgen het beleid zal hebben voor de verhoudingen tussen ESA en de Commissie en hoe de genoemde relatieverbetering tussen beide organen hierin een rol zal spelen.

Zij zijn benieuwd waarom op initiatief van onder andere Nederland passages uit de conceptconclusies over jonge onderzoekers zijn afgezwakt waarin werd verwezen naar een minimumloon. Kan de Minister toelichten op welke wijze promovendi en andere onderzoekers onderzoek doen zonder dat zij aanspraak kunnen maken op sociale zekerheid en welke verschillen er zijn tussen hen en degenen die wel als werknemer worden behandeld.

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de agenda en de stukken van het schriftelijke overleg over de Raad voor Concurrentievermogen. Zij hebben hierbij de volgende vragen.

Een van de fiches op de agenda van het schriftelijke overleg gaat over betere regelgeving. Het zogenaamde REFIT-platform is begin 2016 van start gegaan. Kan de Minister aangeven wat de ervaringen hiermee zijn? Kan de Minister aangeven in hoeverre de website: «Verminder de regeldruk! – Laat uw stem horen» in Nederland bekend is? Wordt hier veel gebruik van gemaakt? En kan de Minister aangeven hoe het komt dat de Europees Parlement en de Raad weinig effectbeoordelingen uitvoeren? Op welke manier gaat de Minister zich inzetten dat op dit punt vooruitgang wordt geboekt? Verder schrijft de Minister dat de Europese Commissie met een nieuw voorstel komt voor een verplicht transparantievergister voor lobbyisten en stakeholders bij de EU instellingen. Wat gaat dit voorstel precies inhouden en op welke manier wordt ervoor gezorgd dat dit leidt tot zo min mogelijk extra regeldruk? Kan de Minister verder nader toelichten wat het voorstel informatieplicht jegens de Commissie over aanvullende vereisten in nationale wetgeving precies inhoudt? De leden van de CDA-fractie zijn verder benieuwd op welke wijze de Minister de motie van het lid Verhoeven c.s. (Kamerstuk 22 112, nr. 2022) heeft uitgevoerd waarin de regering wordt opgeroepen ervoor te pleiten dat het

mkb als standaard genomen wordt bij het ontwerpen van nieuwe regelgeving? Indien de Minister dat nog niet heeft gedaan, is de Minister bereid dit komende Raad voor Concurrentievermogen te doen?

Een ander fiche op de agenda van het schriftelijke overleg gaat over de verordening Europese statistieken betreffende personen en huishoudens. Hierin wordt aangegeven dat Nederland van mening is dat de benodigde EU-middelen gevonden dienen te worden binnen de in de Raad afgesproken financiële kaders van de EU-begroting 2014–2020 en dat deze moeten passen bij een prudente ontwikkeling van de jaarbegroting. Op welke wijze de Minister gaat proberen hier steun voor te vinden? Verder beoordeeld de Minister de proportionaliteit negatief. Op welke wijze kunnen de bezwaren worden weggenomen en op welke manier gaat de Minister hier steun voor zoeken?

Het wegnemen van ongerechtvaardigde geoblocking was een van de aandachtspunten van het Nederlandse EU-voorzitterschap. Wat is het Nederlands standpunt over de compromisvoorstellen van het Slowaakse voorzitterschap? Kan de Minister aangeven wat de grootste veranderingen zijn die het Slowaakse voorzitterschap voorstelt en hoe de Minister hier tegenaan kijkt? En is de Minister tevreden over de mate waarin deze voorstellen consumenten in staat stellen om in een andere lidstaat op zoek te gaan naar een betere aanbieding?

Al langer speelt de discussie over het creëren van een eerlijk speelveld bij de staalindustrie. De leden van de CDA-fractie hebben hierbij een vraag over anti-dumping procedures. In het verslag van de vorige Raad voor Concurrentievermogen wordt aangegeven dat er verschil in opvatting was over hoe deze voortgang zou moeten worden behaald, met name ten aanzien van de lesser duty rule. Komt dit onderwerp opnieuw ter sprake? Zo ja, op welke manier gaat de Minister proberen vorderingen te maken, met name op het gebied van de anti-dumping procedures?

Deze leden zijn blij met de interpretatieve verklaring over artikel vier van de Biotechrichtlijn van de Europese Commissie van begin november 2016. Zij delen de mening van het kabinet dat we er nu nog niet zijn (Kamerstuk 27 428, nr. 334). Met welke acties gaat het kabinet gelijkgestemde lidstaten betrekken en op welke termijn gaat het kabinet hierop inzet plegen met het oog op de verleningspraktijk van het Octrooibureau? Bent u bereid om over ontwikkelingen en deze vervolgstappen de Kamer regelmatig te informeren, zo vragen de leden van de CDA fractie? Daarnaast is het voor alle betrokken belangrijk om objectief in beeld te hebben en te blijven houden wat de daadwerkelijke effecten op de praktijk zijn. Daarvoor zou gebruik gemaakt kunnen worden van artikel 16c van de Biotechrichtlijn, welk artikel vraagt om een jaarlijkse rapportage. Echter tot heden zijn er maar twee rapporten opgesteld op basis van artikel 16c Biotechrichtlijn. Is de Minister bereid om bij de Europese Commissie te vragen om deze jaarlijkse rapportage, zo vragen de leden van de CDA fractie? In het bijzonder is het van belang dat nu de effecten van de interpretatieve verklaring op de voet worden gevolgd, deelt u deze mening? Zo ja, bent u bereid om hierop aan te dringen bij de Europese Commissie bij de komende Concurrentieraad zodat dit onderdeel is van het Raadsbesluit? Zo nee, waarom niet?

Tijdens de wijziging van de Aanbestedingswet 2012 in maart van dit jaar heeft de Kamer de motie van het lid Agnes Mulder aangenomen waarin de regering wordt verzocht om in 2016 een verhoging van de Europese aanbestedingsdrempels te agenderen in de Europese Unie en resultaten hiervan met de Kamer te delen (Kamerstuk 34 329, nr.14). Heeft de regering of zij deze motie al heeft uitgevoerd? Zo ja, in welke brief zijn de resultaten te vinden? Zo nee, wanneer in 2016 gaat de regering de verhoging agenderen en de Kamer hierover informeren?

Tot slot vragen de leden van de CDA-fractie of de Minister in het vervolg de geannoteerde agenda eerder naar de Kamer te sturen. Deze keer

verscheen deze pas vlak voor de deadline van het schriftelijke overleg. Is de Minister hiertoe bereid?

Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda. Zij hebben nog enkele vragen met betrekking tot de interpretatieve verklaring van de Europese Commissie bij de Bio-octrooirichtlijn (98/44/EC).

De leden van de SGP-fractie waarderen het positief dat de Europese Commissie duidelijk aangeeft dat het de bedoeling van de wetgever is geweest om via artikel 4 van de Bio-octrooirichtlijn producten van wezenlijke biologische processen niet octrooieerbaar te maken. Deze leden constateren wel dat de Commissie de artikelen 8 en 9 van deze richtlijn buiten schot laat. Ook hier doen zich echter problemen voor. De reikwijdte van de octrooibeschermting (Artikel 8) wordt soms door bedrijven opgerekt. Als de uitvinding een biotechnologische eigenschap is, dreigt soms ook een vergelijkbare natuurlijke eigenschap in de octrooibeschermting meegenomen te worden. Dat kan niet de bedoeling zijn. Verder geeft artikel 9 ruimte om de uitsluiting van planten die met een wezenlijke biologische werkwijze zijn verkregen (artikel 4) te omzeilen door bijvoorbeeld een octrooi op een gen (DNA-sequentie of anderszins). De octrooibeschermting strekt zich dan uit tot alle producten die dit gen bevatten en waarin het gen zijn werking heeft, ook tot bijvoorbeeld planten die dit gen van nature al bevatten. Dat laatste kan niet de bedoeling zijn. Niet voor niks geeft artikel 3, tweede lid, van de richtlijn aan dat het moet gaan om «biologisch materiaal dat met behulp van een technische werkwijze uit zijn natuurlijke milieu wordt geïsoleerd of wordt verkregen». Erkent de Minister deze problemen? Is de Minister bereid te pleiten voor aanvulling van de interpretatieve verklaring op deze punten, dan wel voor het meenemen van deze problemen bij de eerstvolgende rapportage over de Bio-octrooirichtlijn?

II Antwoord / Reactie van de Minister

Vragen en opmerkingen van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie lezen dat Nederland de noodzaak van vergelijkbare en coherente statistische gegevens in Europa erkent. Zij sluiten zich daar bij aan. Wij kennen in Nederland een goed functionerend statistisch bureau, namelijk het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Genoemde leden vragen in hoeverre er extra eisen worden gesteld aan het CBS en hoeveel extra regelgeving dit met zich meebrengt. Is het effect van het voorstel relatief groot of klein voor Nederland in vergelijking met de statistiekbureaus van andere Europese landen? Wordt hiermee vergelijkend statistisch onderzoek in algemene zin in de EU bevorderd en daarmee het kennisniveau versterkt?

In het voorstel wordt op basis van de algemene beleidsprioriteiten van de Europese Unie (EU) de behoefte aan statistische informatie voor de ondersteuning van de taken van de EU vastgelegd. Het beschrijft op hoofdlijnen de algemene programmaplanning, de doelstellingen en de toekomstige te ondernemen maatregelen. De uitvoering van deze verordening zal gedurende de looptijd van de verordening (2018–2020) plaatsvinden door middel van specifieke voorstellen voor regelgeving. Hierdoor kan er op dit moment moeilijk een inschatting worden gemaakt in hoeverre er door dit voorstel daadwerkelijk extra eisen zullen worden gesteld aan CBS en vervolgens hoeveel extra regelgeving dit in de toekomst met zich mee zal brengen. Hetzelfde geldt ten aanzien van de effecten van het voorstel voor Nederland in vergelijking met de statistiek-

bureaus van de andere lidstaten. Aan de toekomstige uitwerking van dit voorstel kunnen derhalve extra eisen, extra regelgeving en extra kosten verbonden zijn. De statistieken die voortkomen uit het voorstel leveren een essentiële bijdrage aan vergelijkbare statistische informatie over de EU en de afzonderlijke lidstaten, waardoor het kennisniveau over de effecten van het EU-beleid kan worden versterkt.

Voorts zijn de leden van de VVD-fractie verheugd met het REFIT-programma voor gezonde en resultaatgerichte regelgeving en de voortgang daarvan. Hiermee wordt ruimte gegeven aan bedrijven, met name aan het mkb. Dit levert een vermindering van kosten voor deze sector die oploopt tot miljarden. Dat betekent dat kleine ondernemers ofwel aan het eind van de maand meer geld overhouden, ofwel meer ruimte hebben om uit te breiden en meer mensen aan te nemen. Dit is waar deze leden al jaar en dag voor pleiten en het doet hen goed om te zien dat dit ook op Europees niveau in gang wordt gezet. Dit versterkt het Europese concurrentievermogen. Rest nog de vraag hoe de Minister aankijkt tegen de effecten voor de Nederlandse economie van dit programma. Wat zijn de geschatte resultaten voor Nederland in termen van lastenverlaging voor het midden- en kleinbedrijf (mkb) en in termen van werkgelegenheid?

Het REFIT-programma bestaat pas enkele jaren. Er is nog te weinig bekend over de resultaten van het REFIT-programma om algemene uitspraken over die resultaten te doen of over economische effecten van die resultaten zoals in termen van werkgelegenheid. Nederland dringt erop aan dat in het zogenaamde REFIT-scorebord dat de Europese Commissie jaarlijks presenteert, ook de door de Europese Commissie verwachte opbrengsten van REFIT-voorstellen zo goed mogelijk worden gekwantificeerd en beschreven.

Daar waar REFIT-acties helemaal zijn afgerond en tot intrekking of aanpassing van vigerende Europese wet- en regelgeving leiden, zal Nederland ex-post bij de implementatie van deze wet- en regelgeving berekenen wat de regeldrukeffecten zijn voor Nederlandse ondernemers. In haar mededeling over Betere regelgeving: «betere resultaten voor een sterkere Unie», noemt de Europese Commissie de vereenvoudiging van financiële rapportage-eisen voor micro-mkb'ers die een jaarlijkse besparing van € 6,3 miljard oplevert voor 5 miljoen micro-mkb'ers in de EU. Dit leidt in Nederland tot een regeldrukbesparing van ruim € 300 miljoen voor mkb-bedrijven. Dit laat zien dat REFIT-acties aanzienlijke besparingen voor Nederlandse ondernemers kunnen opleveren.

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de interpretatieve verklaring van de Europese Commissie met betrekking tot patenten op planteigenschappen. De Europese Commissie heeft in een interpretatieve verklaring laten weten dat er geen patent mag worden verleend op natuurlijke eigenschappen van planten. Dat is een goede ontwikkeling, zeker voor land als Nederland, dat een hele sterke veredelingssector heeft. Maar er blijven ook een paar vragen en onzekerheden over. Kan de Minister aangeven dat het een concept betreft en dat de tekst nog niet geheel vaststaat? Daarnaast bestaat er de mogelijkheid om raadsconclusies over dit onderwerp aan te nemen, die de interpretatieve verklaring onderstrepen. Kan de Minister aangeven of hij dit aan wil kaarten en voor raadsconclusies wil pleiten tijdens de Raad voor het Concurrentievermogen? De leden achten dit als verstandig omdat daarmee een duidelijk signaal naar het Europees beschermingsbevel (EU-richtlijn European Protection Order (EPO)) wordt gegeven. Daarnaast gaat deze verklaring vooral over artikel 4.1 van de EU-richtlijn EPO en worden de artikelen 8 en 9 niet behandeld. Hiermee kan in de toekomst opnieuw onduidelijkheid

voor de sector ontstaan. Hoe schat de Minister dat in en is de Minister bereid om dit ook bij de Raad voor het Concurrentievermogen aan te kaarten?

Ik kan u mededelen dat het een reeds door de Europese Commissie vastgestelde mededeling betreft. Dit betekent dat het geen concept betreft, maar een definitief, niet amendeerbaar document. Ik ben het met de leden van de VVD-fractie eens dat het een goed idee is om deze verklaring te onderstrepen middels raadsconclusies. De aankomende Raad voor Concurrentievermogen is hiervoor nog te vroeg, maar ik zal pleiten voor het aannemen van raadsconclusies onder Maltees voorzitterschap.

De interpretatieve verklaring gaat in op artikel 4 en onderdelen van artikel 12 en 13 van de Biotechrichtlijn, zoals het Europees Parlement gevraagd heeft. Artikel 8 en 9 zien op de beschermingsomvang van een octrooi, en niet op de octrooieerbaarheid, waar artikel 4 op ziet. Het onderwerp van de beschermingsomvang van plantgerelateerde octrooien vraagt om nadere bestudering. Het zou goed zijn als de Europese Commissie aandacht besteedt aan deze kwestie in haar rapportages over de werking van de Biotechrichtlijn, de zogenaamde artikel 16c rapportages. Ik zal dit bij de Europese Commissie onder de aandacht brengen.

Vragen en opmerkingen van de PvdA-fractie

De Commissie stelt met de verordening Europese statistieken betreffende personen en huishoudens de voorkeursoptie voor, waarin de vijf huidige domeinspecifieke verordeningen zijn geïntegreerd in één enkel wetgevingsinstrument, wat op termijn kan gaan zorgen voor een betere tijdigheid en kwaliteit van sociale statistieken. Deze voorkeursoptie zou mede zorgen voor de verbetering van de efficiëntie bij de productie van sociale statistieken voor de Commissie (Eurostat), de nationale statistische bureaus en de respondenten. Echter er wordt ook genoemd dat er met deze voorkeursoptie er ook initiële implementatiekosten zijn, die voornamelijk gevolgen hebben voor de nationale statistische instituten, als gevolg van herzieningen van hun operationele processen voor productie van gegevens. Daarmee hebben deze implementatiekosten gevolgen voor de begroting van de nationale instituten voor de statistiek, en dus indirect ook voor de begrotingen van de lidstaten.

De leden van de PvdA-fractie vragen in hoeverre het voorstel over de voorkeursoptie effect heeft op het CBS? Welke gevolgen hebben deze initiële implementatiekosten voor het CBS? Wat voor gevolgen heeft deze verordening op de begroting voor het CBS, en indirect op de Nederlandse begroting? Wat is de positie van de Nederlandse kabinet over het voorkeursoptie-voorstel? In hoeverre heeft dit voorstel invloed op de onderwerpen die het CBS onderzoekt? Zullen met deze verordening de lidstaten minder invloed hebben op de inhoud van hun nationale statistische instituten?

Het onderdeel van het voorstel – de voorkeursoptie – om de bestaande vijf domeinspecifieke statistische verordeningen te integreren in één nieuwe kaderverordening heeft geen effecten voor CBS, omdat deze onderdelen reeds deel uit maken van het bestaande werkprogramma van CBS. De initiële implementatiekosten kunnen naar verwachting door CBS budgetneutraal worden uitgevoerd, omdat vanuit een Europees perspectief CBS haar productieprocessen reeds efficiënt heeft ingericht, zoals een efficiënte wijze van enquêteren door de inzet van onder meer internetwaarneming en een optimaal gebruik van administratieve databronnen.

Voor de Nederlandse rijksbegroting en die van het CBS heeft de integratie van de vijf bestaande verordeningen geen directe gevolgen. Een uitzondering hierop zijn de voorstellen om de deelgebieden tijdsbestedings- en huishoudensbudgetonderzoek per 1 januari 2025 wettelijk te verplichten. Het Europees verplicht stellen van deze onderzoeken zullen leiden tot extra ontwikkel- en uitvoeringskosten voor Nederland. Hierdoor kunnen op termijn de structurele kosten voor het Europees verplichte statistische werkprogramma met een bedrag van minimaal € 400.000 á € 500.000 per jaar toenemen.

Het kabinet verwelkomt het voorstel op hoofdlijnen en onderschrijft de noodzaak van het voorstel om op EU-niveau te kunnen beschikken over vergelijkbare en betrouwbare statistische informatie. Een uitzondering hierop vormen de voorstellen om de deelgebieden tijdsbestedings- en budgetonderzoek per 1 januari 2025 wettelijk te verplichten. Nederland is op deze onderdelen geen voorstander van wetgevend optreden door de Europese Unie, omdat het kabinet vraagtekens plaatst of productie van geharmoniseerde statistische informatie over deze onderwerpen nodig zijn voor de ontwikkeling en evaluatie van het EU-beleid.

Het voorstel bevat bepalingen waardoor de wijze waarop de lidstaten invloed kunnen uitoefenen op de inhoud van de werkzaamheden van nationale statistische instituten wijzigt, omdat een substantieel deel van de toekomstige werkzaamheden wordt vastgesteld door nadere regelgeving.

In de fiche over de verordening verlenging Europees Statistisch Programma 2018–2020 staat dat er wel kosten aan de toekomstige uitwerking van het Europees statistisch programma zijn verbonden. De leden van de PvdA-fractie vragen zich af hoe hoog deze kosten zijn, kan de Nederlandse regering een inschatting geven van deze kosten?

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u naar mijn antwoord op de vraag van de VVD-fractie hieromtrent.

Het REFIT-platform heeft als voornaamste taak om de Commissie te adviseren en te assisteren bij haar inspanningen om de kwaliteit van EU-regelgeving te verbeteren en regeldruk te verminderen. In de fiche mededeling Betere regelgeving staat dat het platform dit doet door aan de hand van suggesties van belanghebbenden, die zijn binnengekomen via een speciaal daarvoor bestemde website: «Verminder de regeldruk». Deze leden vragen of het REFIT-platform dat de Commissie adviseert en assisteert dit alleen doet op basis van de suggesties die binnenkomen via de website? Is deze speciale website de enige manier waarbij suggesties worden verzameld en de enige bron van informatie? Zo ja, acht de Minister dit wel als toereikend genoeg?

Het kabinet is positief over de resultaten van het REFIT-platform tot nu toe. Het platform heeft inmiddels voor 22 dossiers suggesties gedaan om Europese wet- en regelgeving te verbeteren of regeldruk te verminderen. Een groot gedeelte hiervan is inmiddels ook al in het Commissie-werkprogramma voor 2017 opgenomen. Zoals ieder nieuw initiatief heeft ook het REFIT-platform tijd nodig gehad om op te starten. Het is voor zowel stakeholders, lidstaten als de Europese Commissie een nieuwe en ambitieuze manier van werken die tijd nodig heeft om tot een effectieve en efficiënte werkwijze te komen. Hierin zijn de afgelopen tijd, mede op basis van voorstellen van Nederland, goede stappen in gezet.

Omdat het nog vrij kort geleden is dat het REFIT-platform gelanceerd is, is het lastig te zeggen in hoeverre de website «Verminder de regeldruk! – Laat uw stem horen» bij stakeholders bekend is. Positief is dat de voorzitter van MKB-Nederland zelf ook lid is van het REFIT-platform, wat de bekendheid van het platform en de website onder het bedrijfsleven ten goede komt.

De website «Verminder de regeldruk! – Laat uw stem horen» is het loket dat door de Europese Commissie voor stakeholders is ingericht om suggesties voor betere Europese wet- en regelgeving op gestructureerde wijze te doen. Dit neemt niet weg dat het in de praktijk ook voorkomt dat suggesties op andere manieren bij het REFIT-platform terecht komen. Zo kunnen stakeholders en overheden die lid zijn van het REFIT-platform, zelf ook voorstellen inbrengen en schrijven stakeholders soms brieven aan de Europese Commissie met suggesties om Europese wet- en regelgeving te verbeteren. Deze worden dan vervolgens door de Europese Commissie ook onder de aandacht van het REFIT-platform gebracht. Via de verschillende kanalen zijn er in totaal vanuit de hele EU inmiddels ruim 200 suggesties gedaan om Europese wet- en regelgeving te verbeteren.

Ook staat in de fiche dat de Commissie met een nieuw voorstel komt voor een verplicht transparantieregister voor lobbyisten en stakeholders bij de EU instellingen. Wanneer verwacht de Minister dit voorstel?

Op 29 september 2016 heeft de Europese Commissie het voorstel voor een verplicht transparantieregister gepubliceerd. Op 4 november 2016 heeft uw Kamer het standpunt van het kabinet ontvangen door middel van een BNC-fiche (Kamerstuk 22 112, nr. 2241). De administratieve lasten liggen deels bij de inschrijvers (belangenvertegenwoordigers) van het register en het secretariaat als operationeel verantwoordelijke. De door inschrijvers te verstrekken gegevens worden proportioneel geacht. Het kabinet verwacht dat de administratieve lasten niet dusdanig hoog zijn dat dit leidt tot een belemmering in de vertegenwoordigende activiteiten. Daarnaast worden de administratieve lasten niet als onnodig bestempeld. Voor het volledige standpunt van het kabinet wordt u verwezen naar het BNC fiche (Kamerstuk 22 112, nr. 2241).

De Commissie stelt dat lidstaten op grond van het IIA Beter Wetgeven de Commissie zouden moeten informeren en hun burgers uitleg zouden moeten geven wanneer zij het EU-recht in hun nationale wetgeving met aanvullende vereisten uitbreiden. Wat is de Nederlandse positie over de Commissie-aanbevelingen dat lidstaten op grond van het IIA Beter Wetgeven de Commissie zouden moeten informeren en hun burgers uitleg zouden moeten geven wanneer zij het EU-recht in hun nationale wetgeving met aanvullende vereisten uitbreiden? Wat is het krachtenveld ten aanzien van een dergelijke meldingsplicht richting de Commissie? Welke lidstaten zijn voor een dergelijke meldingsplicht en welke lidstaten tegen?

In haar mededeling «Betere Regelgeving: betere resultaten voor een sterkere Unie» van 14 september 2016, heeft de Europese Commissie gesteld dat de lidstaten op grond van het interinstitutioneel Akkoord Beter Wetgeven (IIA) de Europese Commissie zouden moeten informeren en hun burgers uitleg zouden moeten geven wanneer zij het EU-recht in hun nationale wetgeving met aanvullende vereisten uitbreiden. De Europese Commissie heeft niet nader beschreven wat deze informatieplicht voor lidstaten volgens haar exact zou inhouden. In het BNC-fiche over deze mededeling (Kamerstuk 22 112, nr. 2228) is geschetst dat het kabinet het niet eens is met deze interpretatie van het IIA. Het kabinet is van mening dat het IIA op dit punt – het uitbreiden met

aanvullende vereisten – slechts een informatietaak richting burgers bevat en niet een meldings- of informatieplicht richting Europese Commissie. Ten aanzien van deze informatietaak geldt dat Nederland de aanbeveling in het IIA Beter Wetgeven onderschrijft dat lidstaten het publiek duidelijk zouden moeten informeren of en waarom implementatieregelgeving eisen bevat die niet strikt noodzakelijk is voor de implementatie van het besluit in kwestie. Dit is ook het standpunt dat reeds was ingenomen in de verzamelbrief regeldruk van 12 september 2013 (Kamerstuk 29 362, nr. 224) waarin is aangegeven dat lastenluwe alternatieven ten opzichte van de gekozen implementatiewijze steeds expliciet benoemd zullen worden en dat de argumentatie voor de gemaakte keuze nadrukkelijk naar voren komt in de toelichting. De Nederlandse praktijk spoort dus al met dat waartoe het IIA oproept.

Inmiddels heeft een groot aantal lidstaten kenbaar gemaakt het net als Nederland niet eens te zijn met hoe de Europese Commissie het IIA interpreteert en lijkt het erop dat de Europese Commissie niet langer vasthoudt aan haar eerdere interpretatie.

De Commissie stelt dat het Europees Parlement en de Raad achterblijven met het uitvoeren van de effectenbeoordeling in geval van substantiële amendementen. Wat is de reden dat de Raad en het Europees Parlement achterblijven met deze effectenbeoordelingen?

De Europese Commissie heeft voldoende ambtenaren en financiële middelen beschikbaar voor het uitvoeren van effectenbeoordelingen. Anders dan de Europese Commissie heeft het Europees Parlement pas relatief recent (2012) personele en financiële middelen vrijgemaakt en de interne organisatie ingericht op het uitvoeren van effectenbeoordelingen. De Raad heeft tot op heden geen middelen en personeel beschikbaar gesteld voor het uitvoeren van effectenbeoordelingen.

Tijdens het Nederlands EU-voorzitterschap, is op 13 april 2016 het interinstitutioneel Akkoord Beter Wetgeven in werking getreden. In dit akkoord verbindt de Raad zich er toe om effectenbeoordelingen te gaan maken van substantiële amendementen die de Raad zelf aanneemt. Nederland heeft als EU-voorzitter gestimuleerd dat de Raad conform het IIA zo snel mogelijk aan de slag gaat met het uitvoeren van effectenbeoordelingen. Daarvoor heeft Nederland een gedachtewisseling gestart in de Raad, met name over wat er organisatorisch geregeld zou moeten worden en welke opties er denkbaar zijn. Helaas is er nog geen overeenstemming bereikt tussen lidstaten. Nederland zal zich hiertoe in blijven zetten.

Het Slowaaks EU-voorzitterschap stelt de Geoblocking-verordening voor om te zorgen dat consumenten en bedrijven die in andere EU-landen producten of diensten bestellen (online of offline) niet te maken krijgen met ongerechtvaardigde discriminatie ten aanzien van prijzen, leverings- of betalingsvoorwaarden. Het voorstel verbiedt ook het blokkeren van toegang tot websites en interfaces voor consumenten uit bepaalde EU-landen. Alle producten die vallen onder auteursrecht zijn uitgezonderd van dit voorstel. De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd naar het standpunt van de Nederlandse regering over de compromisvoorstellen van het Slowaaks voorzitterschap? Is de regering tevreden met de mate waarin deze voorstellen consumenten in staat stellen om in een andere lidstaat op zoek te gaan naar een betere aanbieding? Waarom is auteursrecht zo expliciet uitgezonderd van de werkingssfeer van deze ordening?

Het Slowaaks EU-voorzitterschap beoogt gedurende de Raad voor Concurrentievermogen een algemene oriëntatie te bereiken over de ontwerpverordening inzake de aanpak van geoblocking en andere vormen van discriminatie van klanten op basis van nationaliteit, verblijfplaats of

plaats van vestiging in de interne markt (COM 2016/289). Het voorzitterschap beoogt met de compromisvoorstellen tegemoet te komen aan de zorgen van Nederland en andere lidstaten. Lidstaten vinden dat er duidelijkheid over het toepasselijk recht (het nationale recht dat van toepassing is op een contract) moet bestaan. Daarnaast willen lidstaten dat in beginsel beperkingen op passieve verkoop (de verkoop waarbij de klant niet bewust wordt opgezocht maar het initiatief tot het sluiten van de verkoop uitgaat van de klant), die in strijd zijn met de verordening, niet geoorloofd zijn. Hiermee wordt de rechtszekerheid van de handelaar geborgd. Nederland steunt de inspanningen van het Slowaaks EU-voorzitterschap hierop.

Het kabinet ziet de ontwerpverordening als een betekenisvolle stap om afnemers (zowel consumenten als bedrijven) in staat te stellen om in een andere lidstaat aankopen te doen. Het vergroot namelijk transparantie over het beschikbare aanbod en het zorgt voor meer rechtszekerheid voor handelaren om aan grensoverschrijdende verzoeken door afnemers tegemoet te komen. Het kabinet beziet het voorstel in de context van de interne marktstrategie en de digitale interne marktstrategie, die beiden beogen barrières op de interne markt voor burgers en bedrijven te slechten.

De levering van online diensten bestaande uit het aanbieden van toegang tot en het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal is van de ontwerpverordening uitgesloten omdat oplossingen om grensoverschrijdende toegang te borgen tot dat materiaal in het auteursrecht dienen te worden gezocht, dat in beginsel is gestoeld op het principe van territorialiteit. Hierbij geldt dat met name voor audiovisuele werken de mogelijkheid territoriale licenties te kunnen verlenen van groot belang is voor de financiering en exploitatie van die werken. Voor het bevorderen van de digitale eengemaakte markt inzake het auteursrecht heeft de Europese Commissie separate voorstellen gedaan. Het eerste deel van de voorstellen betreft de verordening portabiliteit online inhoudsdiensten (COM(2015)627) die in december 2015 is gepubliceerd door de Europese Commissie. Op basis van deze verordening kunnen gebruikers van online contentdiensten indien zij tijdelijk in een andere lidstaat verblijven grensoverschrijdend toegang tot deze content krijgen. Hierover heeft de Raad in mei jl. een algemene oriëntatie bereikt. Het tweede deel is medio september gepubliceerd. Dit deel bevat vijf voorstellen: een richtlijn auteursrechten in de digitale markt, een verordening inzake de online diensten van omroep organisaties en twee voorstellen ter implementatie van het Leesgehandicaptenverdrag. De inhoudelijke onderhandelingen over de eerste twee voorstellen gaan begin 2017 van start.

Op de agenda van de Raad staat een discussienota van het Slowaaks voorzitterschap, waarin één jaar na de vaststelling van de EU-strategie voor de eengemaakte markt wordt teruggeblikt op de bereikte resultaten. Volgens het Slowaaks voorzitterschap blijven er ondanks alle verwezenlijkingen van de afgelopen jaren nog steeds significante economische belemmeringen bestaan, vooral op het gebied van diensten. Is de Minister tevreden met de voortgang van deze strategie voorstellen? Wat is de inbreng van de Minister op dit punt? Welke effecten verwacht de Nederlandse regering van het wegvallen van het Verenigd Koninkrijk als belangrijke medestander van Nederland op interne-marktdossiers? Welke informele allianties ontstaan er? Wat betekent dit voor de onderhandelingspositie van Nederland?

Nederland kijkt, net als veel lidstaten, uit naar de publicatie van de uitgewerkte voorstellen die zijn aangekondigd in de Interne Markt Strategie. Nederland hoopt op ambitieuze voorstellen, die bijdragen aan

de versterking van de interne markt. Nederland zal deze wens voor ambitieuze voortgang en verbetering ook, samen met enkele gelijkgestemde lidstaten, inbrengen in de discussie tijdens de aankomende RvC.

Het Verenigd Koninkrijk (VK) is inderdaad een vaste medestander voor Nederland op het gebied van de interne markt. Het VK en Nederland maken deel uit van een grote groep gelijkgestemde lidstaten, waaronder onder meer Zweden, Denemarken, Ierland en Tsjechië, die zich inzetten voor het versterken van de interne markt. Deze alliantie van «like-minded» lidstaten zal ook bij uittreden van het VK uit de EU blijven bestaan. Daarnaast wordt het belang van een goed functionerende interne markt door alle lidstaten onderschreven, zoals onder meer blijkt uit de conclusies over de interne markt van de Europese Raad van 28 juni 2016 (Kamerstuk 21 501-20, nr. 1129). Nederland zal zich dus waarschijnlijk altijd van medestanders verzekerd weten op dit dossier, ook als het VK uit de EU vertrekt.

De leden van de PvdA-fractie vragen naar de voortgang van de inwerking-treding van het eenheidsoctrooi. Wat is het effect als het Verenigd Koninkrijk niet meedoet aan het eenheidsoctrooi? Wordt het hiermee lastiger voor Nederlandse bedrijven om in het Verenigd Koninkrijk octrooi aan te vragen? Hoe hoog acht de Nederlandse regering de kans dat het Verenigd Koninkrijk alsnog meedoet aan het eenheidsoctrooi? Ziet de Nederlandse regering mogelijkheden voor de ratificatie van het eenheids-octrooi, indien het Verenigd Koninkrijk na de Brexit geen deel meer uitmaakt van de Europese eengemaakte markt? Zo ja, welke?

Het eenheidsoctrooi kan inwerking treden zodra de overeenkomst tot oprichting van het Eengemaakt octrooigerecht is geratificeerd door 13 landen die het verdrag hebben ondertekend, waaronder de drie landen waarin het grootste aantal octrooien wordt aangevraagd (Duitsland, het VK en Frankrijk). Het eenheidsoctrooi en Rechtspraakverdrag zijn op die wijze aan elkaar gekoppeld. Thans is de overeenkomst door 11 landen geratificeerd, waaronder Frankrijk. Ook Nederland heeft de overeenkomst geratificeerd. Duitsland heeft aangegeven snel te kunnen ratificeren. Thans is onduidelijk of het VK in staat zal zijn om spoedig te ratificeren. Het kabinet kan niet speculeren over de kansen dat het VK spoedig zal ratificeren, maar is wel van mening dat snelle duidelijkheid daaromtrent gewenst is. Indien ratificatie door het VK niet mogelijk blijkt, dan kan dit leiden tot vertraging in de inwerkingtreding. Voor het verkrijgen van octrooibeschermt in het VK blijft de situatie dan zoals die nu is. Daarmee wordt het voor gebruikers niet moeilijker, maar wel minder eenvoudig dan wanneer het VK deel zou nemen. Het antwoord op de vraag onder welke condities het VK na uittreding uit de Europese Unie nog kan deelnemen aan het Europees octrooi met eenheidswerking of het Eengemaakt octrooigerecht is op voorhand niet te beantwoorden.

Dit jaar nog komt er een interpretatieve verklaring van de Bio-octrooirichtlijn (98/44/EC) over de octrooieerbaarheid van plantgerelateerde uitvindingen. Deze interpretatieve verklaring heeft het doel om een aantal praktische oplossingen bieden op het gebied van toegang tot biologisch materiaal tegen redelijke voorwaarden, meer transparantie en een verbeterde samenwerking tussen het Europese Octrooi- en Kwekersrechtbureau. Kan de Minister een inschatting geven van het krachtenveld? Kan de Minister aangeven wat haar inzet is in dit dossier? In hoeverre kan het Nederlandse kwekersrecht en de veredelingsvrijstelling in stand blijven?

Ik kan u mededelen dat deze interpretatieve verklaring op 3 november jl. is verschenen. De belangrijkste conclusie in dit document is dat de producten van essentieel biologische processen, dus traditionele plantenveredeling, niet octrooieerbaar zijn. Dit is geheel in lijn met mijn inzet, en komt overeen met de reeds bestaande Nederlandse en Duitse octrooiwetgeving. Nu deze verklaring is gepubliceerd door de Europese Commissie, zet ik mij er samen met gelijkgestemde landen voor in om de conclusies van de interpretatieve verklaring dat de producten van essentieel biologische processen niet octrooieerbaar zijn, onderdeel te maken van de verleningspraktijk van het Europees Octrooi Bureau. Dit is de volgende stap van mijn inzet in dit dossier. Samen met de andere acties, zoals transparantie over octrooien, het internationale licentieplatform en verbeterde samenwerking tussen het Europees Octrooibureau en het Europees Agentschap voor Kwekersrecht zal hiermee de balans tussen het octrooi- en kwekersrecht worden hersteld. Aangezien het hier gaat om uitleg van de regelgeving die over octrooien gaat, worden het kwekersrecht en de bijbehorende veredelingsvrijstelling hier niet door geraakt. Wel kan het ertoe leiden dat bedrijven vaker kwekersrecht op hun plantgerelateerde innovaties zullen aanvragen in plaats van een octrooi. Tijdens het op 18 mei jl. door het Nederlands voorzitterschap georganiseerde symposium «Finding the Balance» bestond er onder de deelnemers, bestaande uit lidstaten en verschillende stakeholders afkomstig uit zowel de veredelingssector als de octrooigemeenschap, een grote mate van overeenstemming dat snelle juridische duidelijkheid over de interpretatie van de Biotechrichtlijn gewenst is. Het is mijn indruk dat er onder veel lidstaten waardering en steun bestaat voor de door de Europese Commissie gegeven interpretatie.

Vragen en opmerkingen van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie vernemen uit de geannoteerde agenda dat het voorstel van de Commissie op het gebied van geoblocking inhoudt dat verkopers niet mogen discrimineren op grond van nationaliteit, locatie of vestigingsplaats. Tegelijkertijd kent het voorstel geen leverplicht, volgens het kabinet omdat dit de bedrijfsvoering van de handelaar ernstig kan hinderen. Deze leden zijn hierbij benieuwd naar hoe het Commissie-voorstel voorziet in het voorkomen van uitsluiting van nationaliteiten of vestigingsplaatsen als het gaat om de levering van goederen. Tevens vernemen deze leden hierover graag de mening van het kabinet. Tot slot zijn de leden van de SP-fractie benieuwd naar de redenen om auteursrechtelijk beschermd werk uit te zonderen van het voorstel en welke gevolgen de huidige voorstellen op het gebied van auteursrecht, indien ze worden aangenomen, zullen hebben op de werking van het voorstel over ongerechtvaardigde geoblocking.

De ontwerpverordening beoogt het uitsluiten van afnemers op grond van nationaliteit of vestigingsplaats bij de aankoop van goederen te voorkomen door de handelaar rechtszekerheid te bieden. Klanten die zich buiten het gebruikelijke leveringsgebied van de handelaar bevinden, moeten onder de ontwerpverordening namelijk worden behandeld als zijnde een klant uit het land van de handelaar (principe van «shop-like-a-local»). Het kabinet ondersteunt deze aanpak. In de huidige situatie kan het grensoverschrijdend leveren van goederen namelijk leiden tot te grote kosten en lasten voor een handelaar, met name in het mkb, omdat deze moet voldoen aan de hem mogelijk onbekende regels van de lidstaat van de klant.

Over het bevorderen van een digitale eengemaakte markt met betrekking tot auteursrechten zijn separate voorstellen gedaan. Nu online diensten die toegang leveren tot auteursrechtelijke beschermde werken en ander

beschermd materiaal zijn uitgezonderd van de werkingssfeer van de geoblocking verordening, raken deze voorstellen elkaar niet. Voorts verwijs ik u naar mijn antwoord op de vraag van de PvdA-fractie hieromtrent.

Deze leden lezen in de geannoteerde agenda dat voorbereidingen voor het Eengemaakt Octrooigerecht en de introductie van het unitair octrooi nagenoeg afgerond zijn en dat Nederland onlangs het betreffende Verdrag heeft ondertekend. Zij zijn benieuwd of het kabinet verwacht dat het verdrag spoedig wordt ondertekend door lidstaten die dit nog niet hebben gedaan, of er landen zijn die dit niet gaan doen en welke gevolgen dit kan hebben.

Thans is de overeenkomst door 11 landen geratificeerd, waaronder Frankrijk. Ook Nederland heeft de overeenkomst geratificeerd. Duitsland heeft aangegeven snel te kunnen ratificeren, evenals Italië. Thans is onduidelijk of het VK in staat zal zijn om spoedig te ratificeren. Mocht dit niet mogelijk zijn, dan kan dit leiden tot vertraging bij de inwerkingtreding. Na het toesturen van de geannoteerde agenda heeft een aantal lidstaten waaronder Nederland het initiatief genomen om het octrooidossier als bespreekpunt op de agenda van de Raad voor Concurrentievermogen te plaatsen, teneinde te bespreken hoe verdere vertraging en daarmee gepaard gaande onzekerheden voor het bedrijfsleven het beste kunnen worden voorkomen of beperkt.

Voor verdere beantwoording van deze vraag verwijs ik graag naar de beantwoording van de vraag van de PvdA-fractie hieromtrent.

De leden van de SP-fractie lezen in de geannoteerde agenda dat de Ruimtevaartstrategie een innovatieve en concurrentiekrachtige ruimtevaartsector wil bevorderen en de Europese autonome toegang tot de ruimte wil versterken. Deze leden zijn benieuwd naar de wijze waarop deze twee zaken in de strategie bepleit worden, welke gevolgen het beleid zal hebben voor de verhoudingen tussen ESA en de Commissie en hoe de genoemde relatieverbetering tussen beide organen hierin een rol zal spelen.

De Ruimtevaartstrategie gaat breed in op beide onderwerpen, u treft hier een samenvatting van de belangrijkste acties van de Europese Commissie.

Ter bevordering van een innovatieve en concurrentiekrachtige ruimtevaartsector zal de Europese Commissie in samenwerking met EU-lidstaten en ESA inzetten op een intensivering van R&D op en de complementariteit hiervan op ruimtevaartgebied door stappenplannen voor technologie-ontwikkeling. Verder zal de aanpak ter bevordering van het concurrentievermogen van de Europese ruimtevaartsector worden geëvalueerd. Er zal meer gebruik worden gemaakt van innovatieve aanbestedingsinstrumenten en nieuwe benaderingen in relatie tot particuliere investeringen en partnerschappen. Ook zullen de nieuwe vaardigheden die nodig zijn voor ruimtevaart en aardobservatie worden aangepakt.

Er zal worden ingezet op een meer intensieve ondersteuning van ruimtevaartondernemers via EU-financieringsprogramma's om verdere investeringen in de ruimtevaartsector aan te trekken, alsmede op het aangaan van een dialoog met de EIB en het EIF over de ondersteuning van investeringen in de ruimtevaartsector als onderdeel van het algemene investeringsplan voor Europa. Als laatste zullen start-ups op het gebied van ruimtevaart op verschillende manieren worden ondersteund door de Europese Commissie.

De Europese Commissie zal de EU steun voor autonome toegang tot de ruimte consolideren door de vraagkant voor lanceerdiensten te aggregeren om zichtbaarheid te geven aan de industrie en om productiekosten per eenheid te doen verlagen. Ook zal de Europese Commissie onderzoeks- en innovatie-inspanningen ondersteunen, om ervoor te zorgen dat Europa kan reageren en anticiperen op nieuwe ontwikkelingen (herbruikbaarheid, kleinere draagraketten, etc.). Verder zal de Europese Commissie nagaan hoe Europese lanceerinfrastructuren kunnen worden ondersteund indien dit noodzakelijk is voor Europese beleidsdoelstellingen of -behoeften. Tenslotte zal de ontwikkeling van commerciële markten voor nieuwe ruimtevaartactiviteiten worden aangemoedigd.

Met betrekking tot de samenwerking kan geconcludeerd worden dat de EU en ESA dezelfde uiteindelijke doelen voor ogen hebben en dat in de strategie al meerdere malen wordt verwezen naar de rol van ESA bij de implementatie van de verschillende onderwerpen. Daarnaast is en marge van het uitbrengen van de strategie een gezamenlijke verklaring met werkafspraken voor de toekomst ondertekend door de Europese Commissie en ESA.

De leden van de SP-fractie zijn benieuwd waarom op initiatief van onder andere Nederland passages uit de conceptconclusies over jonge onderzoekers zijn afgezwakt waarin werd verwezen naar een minimumloon. Deze leden vragen het kabinet toe te lichten op welke wijze promovendi en andere onderzoekers onderzoek doen zonder dat zij aanspraak kunnen maken op sociale zekerheid en welke verschillen er zijn tussen hen en degenen die wel als werknemer worden behandeld.

In Nederland hebben alle (jonge) onderzoekers aanspraak op minimumloon wanneer sprake is van een werkgever-werknemersrelatie. Daarnaast zijn er andere vormen mogelijk om onderzoek uit te voeren door jonge onderzoekers, waarbij – aansluitend bij de Bologna afspraken over derde cyclus onderwijs – geen sprake is van een werkgever-werknemersrelatie, zoals bij het experiment met promotieonderwijs.

Vragen en opmerkingen van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de agenda en de stukken van het schriftelijke overleg over de Raad voor Concurrentievermogen. Zij hebben hierbij de volgende vragen.

Een van de fiches op de agenda van het schriftelijke overleg gaat over betere regelgeving. Het zogenaamde REFIT-platform is begin 2016 van start gegaan. Kan de Minister aangeven wat de ervaringen hiermee zijn? Kan de Minister aangeven in hoeverre de website: «Verminder de regeldruk! – Laat uw stem horen» in Nederland bekend is? Wordt hier veel gebruik van gemaakt?

En kan de Minister aangeven hoe het komt dat de Europees Parlement en de Raad weinig effectbeoordelingen uitvoeren? Op welke manier gaat de Minister zich inzetten dat op dit punt vooruitgang wordt geboekt? Verder schrijft de Minister dat de Europese Commissie met een nieuw voorstel komt voor een verplicht transparantieregister voor lobbyisten en stakeholders bij de EU instellingen. Wat gaat dit voorstel precies inhouden en op welke manier wordt ervoor gezorgd dat dit leidt tot zo min mogelijk extra regeldruk?

Kan de Minister verder nader toelichten wat het voorstel informatieplicht jegens de Commissie over aanvullende vereisten in nationale wetgeving precies inhoudt?

Voor het antwoorden op deze vragen verwijs ik graag naar de beantwoording van de vraag van de PvdA-fractie.

De leden van de CDA-fractie zijn verder benieuwd op welke wijze de Minister de motie van het lid Verhoeven cs. (Kamerstuk 22 112, nr. 2022) heeft uitgevoerd waarin de regering wordt opgeroepen ervoor te pleiten dat het mkb als standaard genomen wordt bij het ontwerpen van nieuwe regelgeving? Indien de Minister dat nog niet heeft gedaan, is de Minister bereid dit komende Raad voor Concurrentievermogen te doen?

Tijdens het Nederlands EU-voorzitterschap zijn op 26 mei 2016 door de Raad voor Concurrentievermogen Raadsconclusies over Beter Regelgeving aangenomen die uitgebreid ingaan op het versterken van de aandacht voor het mkb. Daarbij is vastgelegd dat dankzij strikte toepassing van het zogenaamde «Think Small First» principe in de hele EU beleidscyclus, de positie van het mkb centraal zou moeten worden gesteld bij het ontwerpen van nieuwe regelgeving en het evalueren van bestaande regelgeving.

Ik ben ook de mogelijkheden aan het onderzoeken hoe we op nationaal niveau de mkb-belangen (nog) beter als uitgangspunt kunnen nemen in het wetgevingsproces

Een ander fiche op de agenda van het schriftelijke overleg gaat over de verordening Europese statistieken betreffende personen en huishoudens. Hierin wordt aangegeven dat Nederland van mening is dat de benodigde EU-middelen gevonden dienen te worden binnen de in de Raad afgesproken financiële kaders van de EU-begroting 2014–2020 en dat deze moeten passen bij een prudente ontwikkeling van de jaarbegroting. Op welke wijze de Minister gaat proberen hier steun voor te vinden? Verder beoordeeld de Minister de proportionaliteit negatief. Op welke wijze kunnen de bezwaren worden weggenomen en op welke manier gaat de Minister hier steun voor zoeken?

Uit het financieel memorandum blijkt dat de Europese Commissie de benodigde middelen voor de uitvoering/beheer van het voorstel financiert uit de reeds in het kader van het huidig meerjarig financieel kader (MFK) aan het verantwoordelijke Directoraat-Generaal (DG) toegewezen middelen en/of middelen die binnen het desbetreffende DG zijn herverdeeld. Deze kunnen eventueel worden aangevuld met middelen die in het kader van de jaarlijkse toewijzingsprocedure – met inachtneming van de budgettaire beperkingen – aan het verantwoordelijke DG kunnen worden toegewezen. Hierdoor komt de Europese Commissie reeds tegemoet aan de Nederlandse wensen ten aanzien van de ontwikkeling van de financiële kaders van de EU-begroting.

De onderhandelingen over dit voorstel vinden plaats op ambtelijk niveau in de vakinhoudelijke Raadswerkgroep statistiek. Deze zijn gestart op 30 september 2016. Om steun te vinden voor de Nederlandse bezwaren ten aanzien van de proportionaliteit is er op ambtelijk niveau intensief overleg met een groot aantal lidstaten.

Het wegnemen van ongerechtvaardigde geoblocking was een van de aandachtspunten van het Nederlandse EU-voorzitterschap. De leden van de CDA-fractie vragen wat standpunt is van de regering over de compromisvoorstellen van het Slowaakse voorzitterschap? Kan de regering aangeven wat de grootste veranderingen zijn die het Slowaakse voorzitterschap voorstelt en hoe de regering hier tegenaan kijkt? En is de Minister tevreden over de mate waarin deze voorstellen consumenten in staat stellen om in een andere lidstaat op zoek te gaan naar een betere aanbieding?

Het Slowaaks voorzitterschap heeft, voortbouwend op het verkennende werk dat in de Raad onder het Nederlands voorzitterschap plaatsvond, voorstellen gedaan waarmee de rechtszekerheid voor handelaren en consumenten beter geborgd wordt. Het beoogde doel, zoals uiteengezet en toegelicht in het BNC-fiche dat uw Kamer heeft ontvangen (Kamerstuk 22 112, nr. 2167), is ongewijzigd gebleven. Voorts verwijs ik u naar mijn antwoord op de vragen van de PvdA-fractie en de SP-fractie hieromtrent.

Al langer speelt de discussie over het creëren van een eerlijk speelveld bij de staalindustrie. De leden van de CDA-fractie hebben hierbij een vraag over anti-dumping procedures. In het verslag van de vorige Raad voor Concurrentievermogen wordt aangegeven dat er verschil in opvatting was over hoe deze voortgang zou moeten worden behaald, met name ten aanzien van de lesser duty rule. Komt dit onderwerp opnieuw ter sprake? Zo ja, op welke manier gaat de Minister proberen vorderingen te maken, met name op het gebied van de anti-dumping procedures?

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking heeft tijdens de Raad Buitenlandse Zaken/ Handel op 17 november jl. gesproken over de modernisering van het handelsdefensief instrumentarium. Het verslag van deze Raad wordt uw Kamer op korte termijn toegestuurd.

Deze leden zijn blij met de interpretatieve verklaring over artikel vier van de Biotechrichtlijn van de Europese Commissie van begin november 2016. Zij delen de mening van het kabinet dat we er nu nog niet zijn (Kamerstuk 27 428, nr. 334). Met welke acties gaat het kabinet gelijkgestemde lidstaten betrekken en op welke termijn gaat het kabinet hierop inzet plegen met het oog op de verleningspraktijk van het Octrooibureau? Bent u bereid om over ontwikkelingen en deze vervolgstappen de Kamer regelmatig te informeren, zo vragen de leden van de CDA fractie? Daarnaast is het voor alle betrokken belangrijk om objectief in beeld te hebben en te blijven houden wat de daadwerkelijke effecten op de praktijk zijn. Daarvoor zou gebruik gemaakt kunnen worden van artikel 16c van de Biotechrichtlijn, welk artikel vraagt om een jaarlijkse rapportage. Echter tot heden zijn er maar twee rapporten opgesteld op basis van artikel 16c Biotechrichtlijn. Is de Minister bereid om bij de Europese Commissie te vragen om deze jaarlijkse rapportage, zo vragen de leden van de CDA fractie? In het bijzonder is het van belang dat nu de effecten van de interpretatieve verklaring op de voet worden gevolgd, deelt u deze mening? Zo ja, bent u bereid om hierop aan te dringen bij de Europese Commissie bij de komende Concurrentieraad zodat dit onderdeel is van het Raadsbesluit? Zo nee, waarom niet?

Er vindt op dit moment reeds overleg plaats in een adviesorgaan van de Raad van Bestuur van het Europees Octrooi Bureau over de gevolgen van deze interpretatieve verklaring. In dit verband vindt ook overleg plaats met gelijkgestemde landen, zoals Frankrijk en Duitsland. Ik zal uw Kamer op de hoogte houden van ontwikkelingen in dit kader middels de reguliere informatievoorziening over EU-onderwerpen, zoals geannoteerde agenda's en verslagen van de RvC.

Het is inderdaad te betreuren dat er nog maar weinig artikel 16c rapportages zijn gepubliceerd. Ik ben het daarom met uw fractie eens dat het belangrijk is dat de effecten van de interpretatieve verklaring goed worden gemonitord, en ben in dat verband bereid om bij de Europese Commissie aan te dringen op jaarlijkse rapportages.

Tijdens de wijziging van de Aanbestedingswet 2012 in maart van dit jaar heeft de Kamer de motie van het lid Agnes Mulder aangenomen waarin de regering wordt verzocht om in 2016 een verhoging van de Europese

aanbestedingsdrempels te agenderen in de Europese Unie en resultaten hiervan met de Kamer te delen (Kamerstuk 34 329, nr. 14). Heeft de regering [de Kamer geïnformeerd] of zij deze motie al heeft uitgevoerd? Zo ja, in welke brief zijn de resultaten te vinden? Zo nee, wanneer in 2016 gaat de regering de verhoging agenderen en de Kamer hierover informeren?

De aanbestedingsrichtlijnen zijn zeer recent geïmplementeerd in de wetgeving van de verschillende Europese lidstaten. Daarom vindt op Europees niveau momenteel weinig overleg over dit onderwerp plaats. Begin volgend jaar zal een overleg plaatsvinden dat passend is om verhoging van de aanbestedingsdrempels te agenderen. De onderhandelingen over de nieuwe Government Procurement Agreement (GPA) van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) waarin de drempels internationaal zijn vastgelegd zullen over twee jaar beginnen.

Tot slot vragen de leden van de CDA-fractie of de Minister in het vervolg de geannoteerde agenda eerder naar de Kamer te sturen. Deze keer verscheen deze pas vlak voor de deadline van het schriftelijke overleg. Is de Minister hiertoe bereid?

Mijn streven is altijd de geannoteerde agenda met volledige informatie tijdig naar u toe te sturen. Hierbij ben ik afhankelijk van de bekendmaking van de agenda en discussiedocumenten door het voorzitterschap.

Vragen en opmerkingen van de SGP-fractie

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda. Zij hebben nog enkele vragen met betrekking tot de interpretatieve verklaring van de Europese Commissie bij de Bio-octrooirichtlijn (98/44/EC).

De leden van de SGP-fractie waarderen het positief dat de Europese Commissie duidelijk aangeeft dat het de bedoeling van de wetgever is geweest om via artikel 4 van de Bio-octrooirichtlijn producten van wezenlijke biologische processen niet octrooieerbaar te maken. Deze leden constateren wel dat de Commissie de artikelen 8 en 9 van deze richtlijn buiten schot laat. Ook hier doen zich echter problemen voor. De reikwijdte van de octrooibeschermt (Artikel 8) wordt soms door bedrijven opgerekt. Als de uitvinding een biotechnologische eigenschap is, dreigt soms ook een vergelijkbare natuurlijke eigenschap in de octrooibeschermt meegenomen te worden. Dat kan niet de bedoeling zijn. Verder geeft artikel 9 ruimte om de uitsluiting van planten die met een wezenlijke biologische werkwijze zijn verkregen (artikel 4) te omzeilen door bijvoorbeeld een octrooi op een gen (DNA-sequentie of anderszins). De octrooibeschermt strekt zich dan uit tot alle producten die dit gen bevatten en waarin het gen zijn werking heeft, ook tot bijvoorbeeld planten die dit gen van nature al bevatten. Dat laatste kan niet de bedoeling zijn. Niet voor niks geeft artikel 3, tweede lid, van de richtlijn aan dat het moet gaan om «biologisch materiaal dat met behulp van een technische werkwijze uit zijn natuurlijke milieu wordt geïsoleerd of wordt verkregen». Erkent de Minister deze problemen? Is de Minister bereid te pleiten voor aanvulling van de interpretatieve verklaring op deze punten, dan wel voor het meenemen van deze problemen bij de eerstvolgende rapportage over de Bio-octrooirichtlijn?

Artikel 8 en 9 zien op de beschermingsomvang van een octrooi, en niet op de octrooieerbaarheid, waar de interpretatieve verklaring over gaat. Het onderwerp van de beschermingsomvang van plantgerelateerde octrooien vraagt om nadere bestudering. Het zou goed zijn als de Europese Commissie aandacht besteedt aan deze kwestie in haar rapportages over

de werking van de Biotechrichtlijn, de zogenaamde artikel 16c rapportages. Voor verdere beantwoording van deze vraag verwijs ik graag naar de beantwoording van de vraag van de VVD-fractie.